

Till
Utbildningsdepartementet

Idéburna skolors riksförbunds yttrande om Statens skolverks förslag till nationellt professionsprogram

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Sammanfattning

Idéburna Skolors Riksförbund (ISR) har givits möjlighet att avge yttrande om Statens skolverks förslag till nationellt professionsprogram. Sannolikt finns behov av vidare samverkan kring delar av förslaget, som till exempel hur professionsprogrammet ska kopplas till karriärtjänster något som ISR gärna deltar inom.

ISR är positiva till en ökad nationell likvärdighet genom ett nationellt professionsprogram och vi är glada att förslagets struktur ger möjlighet att anpassa kompetensutveckling för enskilda lärare efter de behov som skolan och läraren har.

Vi vill tydliggöra att önskat resultat av professionsprogrammet avseende höjd kvalitet i elevers undervisning och ökad attraktivitet hos läraryrket till stor del är beroende av hur huvudmän och rektorer stöttas vid implementering och finansiering av förslagen. Under förberedelser, implementering och genomförande behöver hänsyn tas till olika huvudmäns olika förutsättningar och då speciellt de mindre skolorganisationernas möjligheter.

ISR tillstyrker

- Att förslaget har tre meriteringsnivåer.
- Att meriteringsnivåerna knyts till akademiska kurser.
- Att meriteringsnivå 2 och 3 på sikt knyts till karriärtjänsterna men att det behöver utredas hur detta ska göras. Implementeringen får inte heller göras för snabbt då det skulle kunna medföra att huvudmän står utan lärare att tillsätta.
- Att övergångsbestämmelser införs för lärare och förskollärare som har varit yrkesverksamma mer än 12 år.

ISR avstyrker

- Att endast formell utbildning *efter* behörighetsgivande examen kan tillgodoräknas för meriteringsnivå 2.
- Att endast de som står som medförfattare på artikel eller rapport i ett praktknära forskningsprojekt får tillgodoräkna sig 7,5 högskolepoäng.
- Att den obligatoriska uppdragsutbildningen för meriteringsnivå 3 är densamma som för nivå 2.
- Att den nationella arenan för samverkan (NASP) begränsas till Skolverket och lärosätena. För att samverkan ska bli gynnsam krävs representation av skolprofessionerna och huvudmän i svenskt skolväsende.
- Att arbetsuppgifter inom skolan ska kopplas till meritering som t ex handledning av VFU-studerande.

ISR föreslår

- Att kraven för meriteringsnivå 2 görs oberoende av om den sökandes formella utbildning utöver lärarexamen har skett före eller efter behörighetsgivande examen
- Att möjlighet skapas att få masterexamen inom ramen för de 60 högskolepoäng som krävs för meriteringsnivå 2.
- Att aktiv medverkan i ett praktknära forskningsprojekt ska likställas med 7,5 högskolepoäng oberoende av om den sökande står som medförfattare till en artikel eller rapport.
- Att den obligatoriska *uppdragsutbildningen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisningen* (VAK) görs till två kurser – VAK1 (för meriteringsnivå 2) och VAK2 (för meriteringsnivå 3) och att båda dessa kurser krävs för meriteringsnivå 3.
- Att rektorers incitament för meritering definieras tydligare i professionsprogrammet.
- Att skolprofessionerna och huvudmännen finns med på den nationella arenan för samverkan (NASP).

- Att möjligheter för lärare och rektorer att samverka i kollegiala nätverk i samband med kompetensutvecklingen utreds och skapas. Detta är av avgörande vikt för verksamheten inom små huvudmannorganisationer.
- Att Skolverket får i uppdrag att tillse tillgång till professionella lärandegemenskaper i digital nätverksform för förskollärare, lärare och rektorer.
- Att finansiering av professionsprogrammet omgående utreds. I Skolverkets förslag anges att statsbidrag för kompetensutveckling av lärare ska användas men ISR är tveksamma till om detta räcker för att tillse att elevers undervisning inte blir lidande.
- Att studier inom professionsprogrammet företrädesvis kan genomföras på distans och med flexibelt upplägg för att möjliggöra deltagande utan omfattande påverkan på elevernas undervisning.
- Att förutsättningar för lärare att delta i professionsprogrammet görs fristående från kollektivavtal och andra överenskommelser för att tillse nationell likvärdighet.
- Att information om professionsprogrammet blir en naturlig del av introduktionen av studerande inom lärarutbildningar och på rektorsprogrammet.

Bakgrund och motiv för ISRs yttrande

ISR är positiva till ett nationellt professionsprogram för ökad likvärdighet, förbättrad undervisningskvalitet och en ökad attraktionskraft för lärar- och rektorprofessionen. Det är samtidigt av största vikt att finansiering och stöd noga anpassas så att programmet blir möjligt att genomföra för alla huvudmän, oavsett geografiskt läge, storlek och organisationsform. ISR vill betona vikten av att ingående kurser är anpassade för de behov som kan finnas i organisationer och hos enskilda lärare och rektorer. I förslaget till professionsprogram anges dagens statsbidrag för kompetensutveckling av förskollärare och lärare som en resurs för att täcka kostnaderna för professionsprogrammet. Vi befarar att detta bidrag kan vara otillräckligt i nuvarande ram och utredning om detta bör göras.

Professionsprogrammet bör säkerställas så att till exempel arbetsgivarorganisations-tillhörighet och kollektivavtal inte avgör deltagande. För att medverka till högre kvalitet i undervisningen bör kurserna i professionsprogrammet också kunna samordnas med behov som identifierats i systematiskt kvalitetsarbete på den aktuella skolan eller för den aktuella läraren.

Likaså behöver den framtida kopplingen till karriärtjänster mer noggrant utredas och tidsättas. Eftersom meritering enligt professionsprogrammet idag är formulerat för frivilligt deltagande för lärare så kan huvudmän i värsta fall stå utan anställda som har tillräcklig meritering. Det skulle kunna medföra att en huvudman förhindras att tillsätta förstelärare. Problematiskt kan också vara att förstelärare helst ska kunna leda kompetensutveckling i lärarkollegiet. Den kvaliteten utvecklas inte obligatoriskt av nu föreslaget professionsprogram. Högre akademisk meritering ger inte nödvändigtvis läraren förmåga att leda andra lärare. En annan del som idag ingår i grundkriterierna för förstelärare är kvalitet i

undervisningen. Vi förstår att Skolverket i förslaget avstår från att göra den svåra definitionen av kvalitet men det blir problematiskt när karriärtjänster ska tillsättas och pedagogisk/didaktisk skicklighet då eventuellt inte längre är meriterande. I konsekvensutredning/bilaga till Skolverkets beslut finns en definition av lärares skicklighet som åtminstone bör finnas med som grundförutsättning när karriärtjänster tillsätts.

När det gäller den nationella arenan för samverkan (NASP) så är förslaget att endast lärosäten och Skolverket ska samverka och tillsätta arbetsgrupper. För att professionsprogrammet ska vara verkningsfullt måste huvudmännen och de professionella organisationerna inkluderas. NASP kan inte diskutera frågor om professionsprogrammet utan förankring i skolan. Ett förslag kan vara att professionsrådet får en starkare ställning i detta.

Förslaget till professionsprogram klargör inte egentligen idag hur rektorers vidare utbildning efter rektorsprogrammet hänger samman med en meritering för den professionen. Det kan därmed bli ottydligt vad incitamentet för att delta ska vara förutom egen utveckling liksom idag.

ISR ställer sig bakom förslaget att knyta meriteringsnivåerna till en akademisk meritering under förutsättning att innehåll och uppläggning i de föreskrivna obligatoriska kurserna utvecklas så att de stödjer skolornas utvecklingsinsatser. Relationen mellan lärarnas grund- och fortbildning är – och har länge varit – komplicerad. Det finns en lång historia av alldeles för lång väg mellan yrkesexamen och forskarutbildning jämfört med andra yrkesområden.

Detta slår igenom också i det här förslaget. De flesta lärarutbildningar är 4,5 år vilket borde motsvara en magisterexamen och därmed fattas ett år (60hp) till en masterexamen (om studierna är på avancerad nivå). För många sökande skulle möjligheten att få ut en masterexamen i samband med de 60hp kurser som föreskrivs vara önskvärd. Det skulle sannolikt också öka intresset på lärosätena att utveckla masterexamina med ett relevant innehåll. Masteruppsatsen skulle kunna skrivas i samband med deltagande i ett praktiktäna forskningsprojekt eller annat undervisningsutvecklande arbete. ISR menar att detta vore en fördel när meriteringsnivån så småningom knyts till förstalärartjänsterna.

Det finns också lärare som redan har en master i sin behörighetsgivande examen och som – i analogi med förslaget om meriteringsnivå 3 – borde kunna få denna tillgodoräknad. På så vis skulle det räcka med kursen *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning* (VAK) för att erhålla meriteringsnivå 2. Detta blir analogt med förslaget om meriteringsnivå 3 där tidigare forskarutbildningar tillgodoräknas. Även andra kurser av betydelse för lärar- eller rektorsuppdraget som genomförts före lärarexamen bör kunna tillgodoräknas.

Dock menar vi att VAK-kursen bör delas upp i två. VAK1 med den inriktning som föreslås (att kunna granska sin egen och andras undervisning vad gäller kvalitet) knuten till meriteringsnivå 2. VAK2 ska bygga på VAK1 men med en inriktning mot forskningsmetodiska och vetenskapsteoretiska frågor av relevans för den praktiktäna forskningen. VAK2 krävs för

meriteringsnivå 3. Genom att göra två VAK-kurser blir det också en progression mellan nivå 2 och 3.

De flesta idéburna skolor är små vilket innebär att det är svårt att få till ämnesspecifika professionella lärandegemenskaper. För lärare som saknar ämneskollegor finns behov av ämnesdidaktiska professionella nätverk utanför den egna skolan att ansluta sig till och knyta kompetensutvecklingen till. Sådana lärandegemenskaper skulle gagna även anställda i hos större huvudmän då lärandet utvecklas av att möta nya influenser. Rektorer skulle också gagnas av större nätverk då yrket ofta är ensamt och det kollegiala lärandet gynnas av delande av förutsättningar, arbetsmetoder, ledarskapsprinciper etc. Utvecklingen av sådana nätverk som erbjuder digitala professionella lärandegemenskaper utanför den egna skolan kan vara en uppgift för Skolverket tillsammans med Ifous.

Om lärare och rektorer behöver vara frånvarande i hög grad under sina studier och då ersättas av vikarier riskerar professionsprogrammet dels bli för dyrt och dels påverka elevernas undervisning i för hög grad. Därför bör kurserna i så hög grad som möjligt erbjudas genom digital undervisning och flexibelt upplägg.

ISR ser att rektorer idag har en viktig roll i att leda och fördela de arbetsuppgifter som finns inom den egna skolenheten. Det vore olyckligt om professionsprogrammet minskar den möjligheten genom att till exempel begränsa rätten att handleda VFU-studerande till dem som har viss meritering inom professionsprogrammet. Redan idag krävs högskolekurs för att handleda och redan idag är det svårt att få tillräckligt antal handledande lärare. Varje sådan arbetsuppgift som det ska krävas meritering för bör utredas noga.

Skolverket skriver att professionsprogrammet behöver vara med som en naturlig del i huvudmännens introduktion av nya lärare och rektorer. Vi anser att information om professionsprogrammet liksom om praktisk forskning bör vara en del av introduktionen av nya studerande på lärarutbildningar och rektorsprogrammet också. Genom att från början belysa de möjligheter till vidareutveckling och meritering som finns skapas incitament att delta.

Övriga synpunkter på förslaget

Skolverket skriver i förslaget att meritering kan återkallas vilket vi ser som omöjligt. En legitimation kan återkallas men sannolikt inte en meritering.

Definitionen av praktisknära forskning är för snäv. Till exempel framställs learning study enbart som utvecklingsmodell, inte som forskning.

Gällande innehållet i den nationella strukturen noterar ISR att programmet än så länge tyvärr saknar möjlighet för professionen att bredda eller fördjupa kunskaper om den slags skolor som förbundet organiserar – t ex skolor som använder så kallade alternativa pedagogiska metoder, exempelvis Freinet eller Montessori. Eller den slags skolmiljöer och arbetssätt som skolhuvudmän inom civilsamhället ofta utvecklar. Idéburna skolor och alternativa inriktningar existerar sedan lång tid både i Sverige och internationellt. De bidrar ofta med innovation och en mångfald som gör skolsystemet resiliert på längre sikt. Därför bör även sådant innehåll kunna ingå i ett tänkt kommande utbud.

För Idéburna skolors riksförbund

Håkan Wiclander, Ordförande

Ingrid Carlgren, styrelseledamot,

Terese Lundberg, styrelseledamot

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se